

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ –ਸਬਦ ੯੮

ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥

ਰਾਗੁ ਸਿਰੀਰਾਗੁ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੭੫

ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹੀ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬਿਕਲੁ ਭਇਆ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ॥

ਧਨ ਸਿਉ ਰਤਾ ਜੋਬਨਿ ਮਤਾ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਵਾਪਾਰੁ ਨ ਕੀਤੇ ਕਰਮੁ ਨ ਕੀਤੇ ਮਿਤੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥੩॥

ਸਾਰ: ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਧਨ-ਸੰਪਦਾ, ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਉਸ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚਲੀਆਂ ਅਸਲ ਪਾਇਦਾਰ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਰੁਪਾਂਤ੍ਰਣ ਸਾਨੂੰ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੋਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੱਚੀ ਸਵੈ-ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਲਤ ਤੁਲਨਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਲ ਭਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਤਹੀ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਅਰਥਭਰਪੂਰ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੋੜ ਸਾਡੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਗਾਸ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸੂਝ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਮੀਰ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥

ਰਾਤ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ, ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

"ਵਣਜਾਰਾ ਦੇਸਤ" ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ "ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ" ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਖੇਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਵਸਤਾਂ, ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੁਪਾਂਤ੍ਰਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹੀ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥

ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਝੂਠੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਬਿਬੇਕ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕਤਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬਿਕਲੁ ਭਇਆ ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ॥

ਜਦੋਂ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਏਕਤਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੁਨਿਆਵੀ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਭਟਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਸਥਿਰ ਅੰਤਰੀਵੀ ਸਰੋਤ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ ਅਸਥਾਈ ਰੂਪਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਧਨ ਸਿਉ ਰਤਾ ਜੋਬਨਿ ਮਤਾ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਭੌਤਿਕ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ, ਕੀਮਤੀ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜੀਵਨਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਕਾਰਜਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਵਾਪਾਰੁ ਨ ਕੀਤੇ ਕਰਮੁ ਨ ਕੀਤੇ ਮਿਤੁ ॥

ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੈਤਿਕ-ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਨਾ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕੇ। ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਡੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਿਰਫ ਭੌਤਿਕ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਡੇ ਅਸਲ ਤੱਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥੩॥

ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਤ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ, ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਕਰਣ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਹਰਾਓ ਅਸਥਾਈ ਬਾਹਰੀ ਸੰਪਤੀਆਂ, ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਕਾਰਣ ਮਿਲਦੇ ਜਟਿਲ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਵੈ-ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤੱਤ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਥਾਈ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਥੂਲ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿੰਨੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਭਟਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਆਸ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇਕਤੱਰਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਦੁਆਰਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਇਹ ਅਕਸਰ ਸਾਨੂੰ ਝੂਠੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਰੱਥ ਸਥਿਰ ਅੰਤਰੀਵੀ ਸਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਸਥਾਈ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: OnenessInDiversity.com

ਈਮੇਲ: onenessindiversityfoundation@gmail.com